

DIE DINAMIKA AGTER HOË PRODUKSIEKOSTE

DEUR

DR PHILIP THEUNISSEN

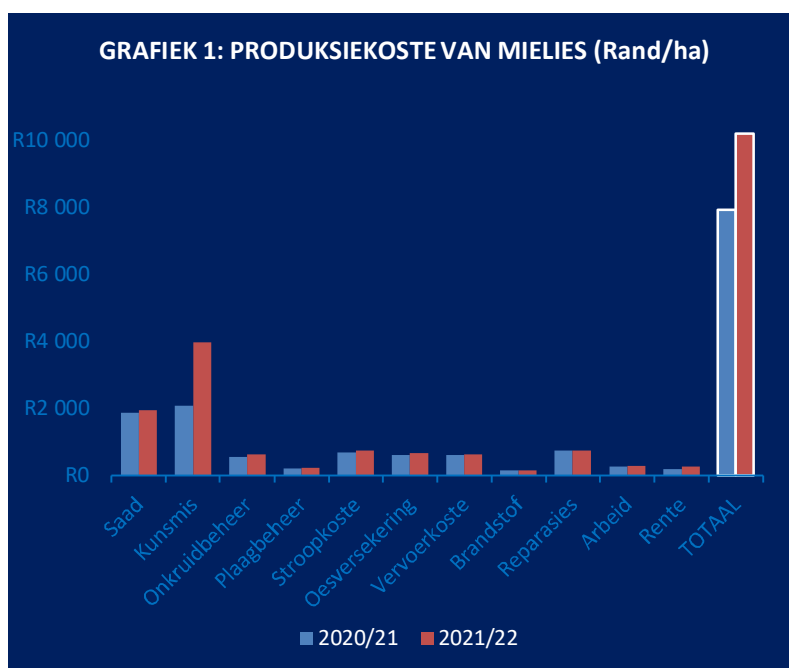
Die manier waarvolgens landbouprodukte verbou, verwerk en versprei word raak toenemend meer geglobaliseerd. Waar verskillende lande se landbousektore voorheen grootliks vir hul eie binnelandse behoeftes geproduseer het of direk na 'n finale verbruiker in die buiteland uitgevoer het, strek die globale waardeketting (GWK) nou wêreldwyd. Binne hierdie GWK word die aktiwiteite van voedselproduksie, -verwerking en -bemarking én uiteindelik ook die verbruik van voedsel nou oor verskeie lande versprei. Dit skep 'n direkte verwantskap tussen voedselsekerheid en ander sektore van die ekonomie oor die hele wêreld heen. Wat gevolglik in een land gebeur het deesdae 'n onmiddellike en 'n direkte impak op wat in verskeie ander lande ook gaan gebeur, so ook in Suid-Afrika.

Dit is veral die Covid-pandemie wat die GWK van verskeie produkte, ook voedselprodukte, wesentlik beïnvloed het en verskeie mediaberigte skep die persepsie dat produksiemiddele vir landbou vir die komende seisoen onverkrygbaar gaan wees. Dit word deels aan 'n skerp styging in die pryse van kommoditeite toegeskryf maar ook aan probleme met die verspreiding van hierdie middele as gevolg van Covid-inperkings. Kortom het daar nou al 'n mate van paniek onder boere posgevat oor die produksiekoste van die plantseisoen van 2021/22.

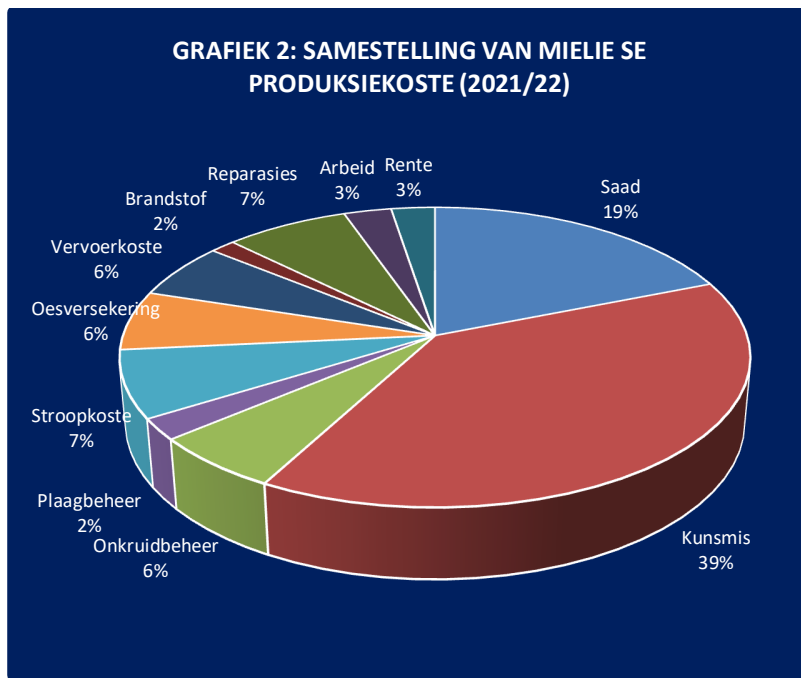
Stygings

Mielies is in omvang Suid-Afrika se grootste en algemeenste landbouprodukt. Die styging in produksiekoste kan dus die maklikste aan die hand van hierdie gewas gedemonstreer word. Pryse en opbrengste, soos vir die Oos-Vrystaat, word as voorbeelde gebruik.

Grafiek 1 bevat vergelykende syfers vir 2020/21 en 2021/22 van die onderskeie koste-komponente van mielies wat op droëland geproduseer word. Die totale produksiekoste van mielies gaan die komende seisoen na raming R10 202/ha beloop teenoor die R7 930/ha van die vorige seisoen. Dit is 'n styging van 29%. Die koste van kunsmis gaan na verwagting met 92% toeneem en sal vir die komende seisoen na raming R3 972/ha beloop. Dit is die grootste enkele styging in die onderskeie komponente van die produksiekoste. Die koste van plaag- en onkruiddoder sal na verwagting met onderskeidelik 12 en 10% vir die komende seisoen styg en onderskeidelik R234 en R612/ha vir 2021/22 beloop terwyl arbeidskoste met 4% tot R285/ha en brandstofkoste met 2% tot R152/ha gaan toeneem. Rente op produksiekrediet sal, as gevolg van die skerp styging in totale produksiekoste, R262/ha vir 2021/22 beloop teenoor die R188/ha van die vorige jaar.

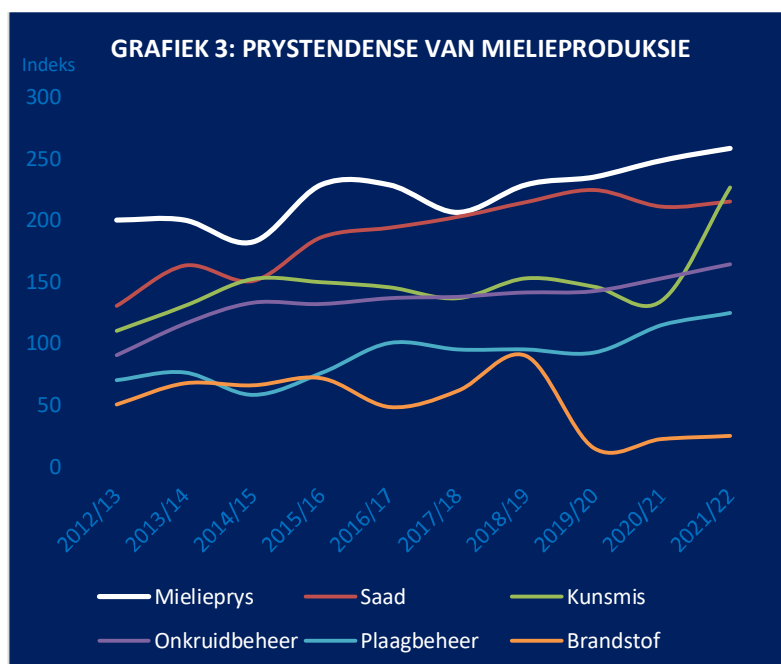

Volgens Grafiek 2 gaan kunsmiskoste van mielies vir die komende seisoen na raming 39% van die totale produksiekoste beloop. Gevolglik het die skerp styging in kunsmiskoste die grootste enkele impak op die totale produksiekoste van mielies. Saadkoste beloop 19% van die totale produksiekoste van mielies en gaan na raming van R1 861/ha in 2020/21 tot R1 936/ha in 2021/22 toegeneem. Dit is 'n styging van 4%.

Tendense

Die skerp styging in kunsmispryse is op die oog af baie dramatiese maar moet binne konteks gesien word. Grafiek 3 bevat prystendense van mielieproduksie vir die afgelope tien jaar. Daarvolgens was kunsmispryse in 2020/21 op baie lae vlakke gewees nadat dit met 12% vanaf 2019/20 gedaal het. Dit is die laagste wat kunsmispryse sedert 2012/13 was en die styging van 92%, hoewel baie hoog, het vanaf die lae basis in 2020/21 af geskied. Terselfdertyd toon Grafiek 3 dat die voorseisoense mielieprys vir vier agtereenvolgende jare bly styg het en net vir die komende seisoen alleen met 20% kan toeneem, soos gebaseer op Safex-pryse van 2022. Met betrekking tot die ander komponente van mielies se produksiekoste het saad- en brandstofpryse by tye skerp gedaal terwyl onkruid- en plaagdoders se pryse baie geleidelik oor die afgelope tien jaar gestyg het.

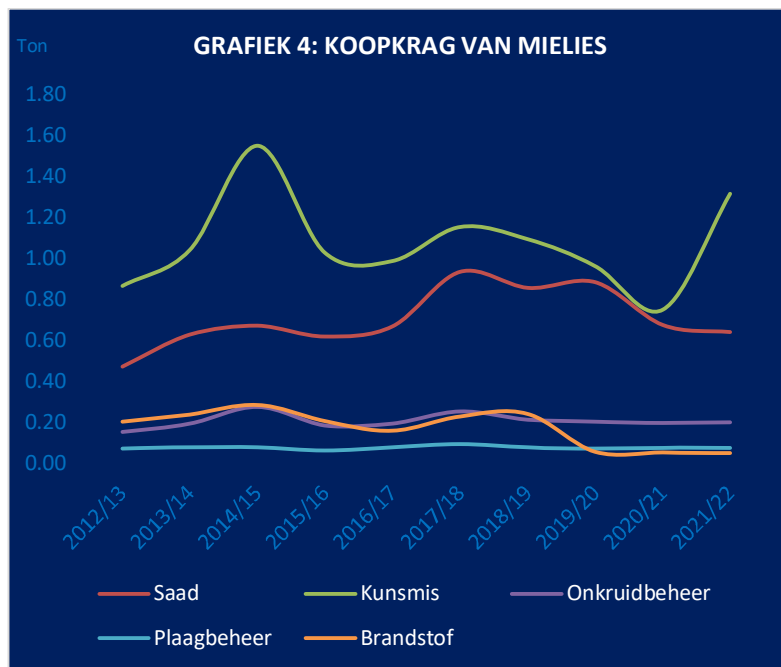
Ontleders skryf vanjaar se skerp toename van kunsmispryse hoofsaaklik aan twee faktore toe. Eerstens het die Covid-pandemie 'n invloed op voorraadvlakke gehad, nie noodwendig kunsmis as sodanig nie maar eerder op die vraag na natuurlike aardgas waarvan die prys verwant is aan dié van kunsmis. Tweedens het 'n styging in internasionale graanpryse groter aanplantings in die noordelike halfmond tot gevolg gehad wat 'n toename in die vraag na kunsmis in hulle plantseisoen van 2021 geskep het. Dieselfde ontleders is ook van mening dat kunsmispryse egter as 'n reël aan uitermatige wisselvalligheid onderhewig is. In 2008 was kunsmispryse ook uitsonderlike hoog waarna dit sommer in die daaropvolgende jaar aansienlik afgeneem het. Dit het gevolglik al verskeie kere in die onlangse verlede gebeur dat skerp stygings in kunsmispryse met onmiddellike dalings opgevolg is. Op die lang duur is landbouproduksie egter nog nooit wesentlik deur hoë pryse gekortwiek nie.

Koopkrag

Die vereenvoudigde wet van vraag en aanbod veronderstel dat die prys van 'n produk vasgestel word deur die hoeveelheid wat daarvan beskikbaar is en die aantal kopers wat poog om dit te bekom. Die realiteit is egter dat prys die ooreengekome punt is waar die verkoper bereid is om afstand te doen van die produk en waar die koper bereid is om besit van die produk te neem. Verbruikers moet met ander kopers meeding om 'n produk te bekom en vervaardigers moet met ander meeding om hul produk aan die verbruiker te verskaf. Dit is dus die kollektiewe koopkrag van individue wat ekonomiese aktiwiteite laat plaasvind en nie die oor of onder aanbod deur verskaffers nie.

Individuele deelnemers in die ekonomie sal gewoonlik transaksies aangaan as hulle dink dat hulle 'n voordeel daaruit kan kry. As 'n verbruiker 'n brood vir R10 koop gee hy in wese te kenne dat hy die òwaaarde van die brood hoër as die prys van R10 ag. Terselfdertyd gee die verkoper te kenne dat R10 se geldwaarde vir hom meer werd is as die vervaardigingskoste van die brood.

In Grafiek 4 word die koopkrag van mielies oor die afgelope tien jaar ten opsigte van die verskillende komponente van mielies se produksiekoste aangetoon. Dit dui aan hoeveel ton mielies, of gedeelte daarvan, teen die toepaslike pryse van die betrokke jaar nodig is om 'n spesifieke produksiemiddel te bekom. In 2012/13 kon die totale kunsmiskoste om een hektaar mielies te produseer met 0.87 ton se mielies, wat toe teen R2 000/ton verhandel het, betaal word. Teen 'n plaasprys van R3 024/ton (Safex-prys van Julie 2022 minus die vervoerdifferensiaal) is 1.31 ton se mielies vir 2021/22 nodig om die totale kunsmiskoste van een hektaar se mielieproduksie te kan betaal. Met die prysvlakke van kunsmis én mielies in 2020/21 kon die kunsmiskoste van een hektaar mielies met 0.75 ton mielies betaal word.

Met mielies se ōwaardeö van R3024/ton vir 2021/22 is daar 0.64 ton nodig om die saadkoste van een hektaar se produksie te betaal, 0.28 ton vir plaag- en onkruidkoste en 0.05 ton vir brandstofkoste. Die ōwaardeö van een ton mielies teenoor die ōwaardeö van die kunsmis wat vir elke seisoen se mielieproduksie gebruik word illustreer die ekonomiese kompleksiteit van produksiekoste in die landbou. Grafiek 4 toon gevolglik aan dat die ōwaardeö van kunsmis, in terme van die ōwaardeö van mielies, baie meer wisselvallig is as byvoorbeeld dié van plaag- en onkruidkoste en dat ñ skielike skerp styging in kunsmispryse nie noodwendig die ondergang van graanboere gaan beteken nie.

Sensitiwiteit

Gesprekke met agente van insetverskaffers dui daarop dat, ten spyte van hoër pryse, die bekikbaarheid van produksiemiddele nie op hierdie stadium ñ probleem vir die produksieseisoen van 2021/22 behoort te wees nie. Huidig toon Safexpryse vir leweringstye in 2022 ook aan dat graanspryse tans redelik hoog is. Die hoër produksiekoste kan op hierdie stadium dus met vroeë graankontrakte teengewerk word en die tabel toon teen watter prys- en opbrengsvlakke dit steeds winsgewend is om mielies vir 2021/22 teen ñ totale produksiekoste van R10 202/ha aan te plant. Teen ñ prys van R2 700/ton en ñ opbrengs van 3.8 ton/ha bereik mielieproduksie ongeveer ñ gelykbreekpunt waar daar R58/ha wins gemaak kan word. Teen R3 000/ton en ñ opbrengs van 5 ton/ha kan ñ wins van R4 798/ha behaal word. Ten spyte van die skerp styging in produksiekoste kan mielies vir die produksieseisoen van 2021/22 dus steeds winsgewend verbou word.

TABEL: SENSITIWITEIT VAN MIELIES VIR 2021/22 (Rand/ha)

Opbrengs (ton/ha)	Prys/ton						
	2400	2500	2600	2700	2800	2900	3000
3.00	-3002	-2702	-2402	-2102	-1802	-1502	-1202
3.40	-2042	-1702	-1362	-1022	-682	-342	-2
3.80	-1082	-702	-322	58	438	818	1198
4.20	-122	298	718	1138	1558	1978	2398
4.60	838	1298	1758	2218	2678	3138	3598
5.00	1798	2298	2798	3298	3798	4298	4798
5.40	2758	3298	3838	4378	4918	5458	5998
5.80	3718	4298	4878	5458	6038	6618	7198
6.20	4678	5298	5918	6538	7158	7778	8398
Totale uitgawes (Rand/ha)							10202

Finansiering

Volgens die Departement van Landbou, Grondhervorming en Landelike ontwikkeling het Suid-Afrika se totale landbousskuld aan die einde van 2020 R190 miljard beloop. Dit neem jaarliks met gemiddeld 10% toe en het oor ʼn dekade meer as verdubbel van die R79 miljard wat dit in 2011 was. ʼn Groot gedeelte hiervan word as produksiekrediet vir produksiemiddele gebruik.

Die bedrag wat aan die Landbank veskuldig is beloop R54 miljard en is 28% van die totale skuld. ʼn Groot deel van hierdie skuld word indirek via ander finansiële instellings aan boere geleen. Landbank se versuim om in 2020 sy verpligtinge teenoor sy eie krediteure na te kom is alom bekend. Daar is ook pas aangekondig dat regeringshulp aan die Landbank, wat teen 31 Maart 2021 sou realiseer, nog steeds nie gefinaliseer is nie en dat dié instelling en sy befondersers nou wesentlike veranderinge aan hulle vorige ooreenkomste met mekaar moet onderhandel. Dit wil voorkom of dié gebeure, gekoppel aan die algemene ekonomiese senu-agtigheid wat met die Covid-pandemie gepaard gaan, ʼn negatiewe invloed op die riskantheid van landboukrediet het en dat finansierders dus huiwerig is om hul blootstelling in die landbousektor verder te verhoog. Gesien teen die agtergrond van die styging van 29% in boere se produksiekoste kan produksiekrediet, eerder as produksiemiddele, ʼn skaars item vir die plantseisoen van 2021/22 raak.

Dinamika

In sy boek, *The Origin of Wealth*, bring Eric D. Beinhocker verskeie wetenskapsvelde bymekaar, naamlik fisika, biologie, antropologie, sielkunde, inligtingstechnologie en ook ekonomiese geskiedenis om te verduidelik hoe welvaart geskep word. Sy slotsom baseer hy dan op die tweede wet van termodinamika wat in wese die eerste wet van termodinamika korrigeer. Die eerste wet formuleer die teoretiese dinamika van hitte binne gekontroleerde omstandighede waar die tweede wet uitspel dat omstandighede nie altyd gekontroleer kan word nie en dat hitte-dinamika dus in baie gevalle nie die voorspelde teoretiese pad volg nie. Die ekonomiese toepassing daarvan beteken dat 7 miljard mense aan ʼn wêreldwye ekonomie van \$83 biljoen deelneem wat voortdurend in beweging is. Geen enkele persoon het dit ontwerp nie en geen enkele orgaan kan dit kontroleer nie. Die komplekse dinamika daarvan word van die grondvlakke af na bo bepaal en nie andersom nie. Voedselproduksie vir 2021/22 is dus nie in die gedrang weens die styging in produksiekoste nie omdat elke individuele boer binne die eie unieke samestelling van sy eie boerdery sy produksiemiddele uiteindelik binne die ʼn waarde ʼn van sy opbrengsmikpunte gaan bekom.

Bethlehem

Augustus 2021

Bron vir grafieke en tabel: Computus Bestuursburo se Vertakkingsbegrotings.

KASSIE:

DIE AGRI-VOEDSEL GLOBALE WAARDEKETING

Die konsep van Globale Waardeketting (GWK) is baie handig om te verduidelik hoe produksie georganiseer word; hoe verhandelinge die primêre sektore met verwerkers en kleinhandelaars bymekaar bring; hoe produksiemiddele met vervaardigers verbind word; en hoe dit uiteindelik ekonomiese waarde vir ál die aaneengeskakeldes te weeg bring. Die landbou waardeketting verteenwoordig die volle omvang van aktiwiteite wat die verskillende rolspelers uitvoer om landbouprodukte tot by die finale verbruikers uit te bring en sluit in aktiwiteite én insette wat nodig is om die primêre produkte te produseer, asook dit wat nodig is om die produkte in eetbare voedsel en drabare klerasie te verwerk.

Die tradisionele opvatting van die internasionale handel van landbouprodukte is dat dit die somtotaal is van dié produkte wat elke land hoofsaaklik vir eie gebruik produseer óf direk na 'n finale verbruiker uitvoer. Hervormings aan handelsooreenkomste en tegnologiese voortuitgang van kommunikasie, koördinasie en vervoerkoste wat met handel geassosieer word, het egter tot die geografiese versplintering van produksieprosesse oor die wêreld heen gelei en tot gevolg gehad dat ekonomiese aktiwiteite dáár plaasvind waar die grootste kompeterende voordeel beskikbaar is. Dit lei daartoe dat die verskillende stappe van landbouproduksie, -vervaardiging en -bemarking nou oor verskeie lande heen versprei is en dat agri-voedsel se waardeketting dus as ófglobaalö geag word.

Lande kan op twee maniere by 'n GWK betrokke raak. Eerstens kan dit grondstowwe invoer om daarmee produkte te vervaardig wat hy dan weer kan uitvoer, die sogenaamde terugwaartse deelname. Voorbeelde is 'n koringmeule wat koring invoer, dit maal en dan meel uitvoer of ook 'n vrugteverpakker wat 'n sorteer- en pakaanleg invoer om vrugte te kan uitvoer. Tweedens kan 'n land se uitgevoerde produkte as grondstowwe vir 'n ander land se uitvoerprodukte gebruik word, die sogenaamde voorwaartse deelname. Voorbeelde is die einste koringmeel wat deur 'n bakker ingevoer word wat dan koekies daarmee bak wat weer na 'n ander land uitgevoer word.

In die algemeen verkoop die landbousektor primêre produkte in die waardeketting wat dan as grondstowwe in die insette van 'n ander land se voedseluitvoere gebruik word. Hierdie voedselverwerkers en -vervaardigers koop weer grondstowwe in die waardeketting. Sodoende word landbouprodukte binne die waardeketting in verskeie lande dwarsoor die wêreld geproduseer en elke land wat op 'n gegewe tydstip in die waardeketting betrokke is behou dan vir homself 'n gedeelte van die ekonomiese waarde van die finale produk.

'n Groot gedeelte van die waarde wat deurlopend tot die produk gevoeg word is gewoonlik nie in internasionale handelstatistiek waarneembaar nie omdat die volle waarde gewoonlik aan die laaste land toegeken word waar die produk gefinaliseer word. Die werklike bydrae wat 'n produk tot 'n land se ekonomie toevoeg verg dus 'n noukeurige ontleding van die onderskeie elemente wat in elke land tot die produk gevoeg word en ook die veranderinge wat dit telkens ondergaan totdat dit sy finale stadium in die land van verkope bereik het. Hierdie voordeel word gewoonlik die beste gemeet aan die opbrengs op kapitaal wat die spesifieke fase van die produk op 'n gegewe tydstip bied. Gevolglik moet die hoë produksiekoste van 2021/22 van plaaslike landbouprodukte ook teen die agtergrond van hulle uiteindelijke rentabiliteit vir die boer beoordeel word.

Bron: “The changing landscape of agricultural markets and trade: prospects for future reforms”, OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers, No. 118, OECD Publishing, Paris.